

УДК: 378 (460)

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ НАДБАНЬ НІМЕЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ЩОДО НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНСЬКІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

кандидат педагогічних наук, Пивовар Ю. О.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
Україна, Харків

У часи побудови нової демократичної української держави велике значення надається вивченню позитивних надбань у галузі педагогіки європейських країн, зокрема, Німеччини, з метою їх інтерпретації до умов національної системи освіти та подальшого практичного запровадження в українській середній та вищій школі. У статті висвітлюються можливості творчого використання теоретичних та практичних ідей німецьких педагогів щодо роботи з обдарованою молоддю та їхньої адаптації до сучасної української освітньої системи. Зокрема розглядаються шляхи оптимізації навчального процесу в українській школі завдяки комбінуванню різних форм навчання: лекції, семінару, екскурсії, форуму, конференції тощо.

Ключові слова: освітня система, організація навчання, обдарованість, фондова політика, творча інтерпретація.

Пивовар Ю. А. Интерпретация наследия немецкой педагогики в вопросах обучения одарённой молодёжи в украинской системе образования / Харьковский национальный педагогический университет, Украина, Харьков

Во время построения нового демократического украинского государства большое значение придаётся изучению достижений в области педагогики европейских стран, в частности, Германии, с целью их интерпретации с условиями национальной системы образования и дальнейшего практического внедрения в украинской средней и высшей школе. В статье освещаются возможности творческого использования теоретических и практических идей немецких педагогов по работе с одаренной молодежью и их адаптации к современной украинской образовательной системе, а также рассматриваются пути оптимизации учебного процесса в украинской школе на основе комбинирования различных учебных форм.

Ключевые слова: система образования, организация обучения, одаренность, фондовая политика, творческая интерпретация.

Pivovar Y. O. Interpretation of the German heritage of pedagogy in teaching gifted youth issues in the Ukrainian education system / Kharkiv National Pedagogical University after G. S. Skovoroda, Ukraine, Kharkov.

At the time of construction of a new democratic Ukrainian state attaches great importance to the study of positive achievements in the field of pedagogy European countries, including Germany, for the purpose of interpreting the terms

of the national education system and further practical implementation in the Ukrainian middle and high school. The article highlights the possibilities of creative use of theoretical and practical ideas for German teachers working with gifted young people and their adaptation to the modern Ukrainian educational system.

Keywords: educational system, organization of training, talent, stock policy, creative interpretation.

Вступ. Німеччина – країна, яка володіє багатою традицією в галузі освіти обдарованої молоді. Успішність державних програм та приватної фондової політики щодо підтримки молодих талантів дозволяє зробити висновок про те, що теоретично обґрунтовані й практично перевірені аспекти роботи з обдарованою особистістю знаходять своє використання і в сучасних умовах реформування середньої та вищої освіти України. Це пов'язане, насамперед, із тим, що Україна й Східна Німеччина мають спільні віхи історичного розвитку системи освіти та суспільно-політичного устрою в цілому. Варто зазначити, що й сьогодні обидві країни вирішують проблему інтеграції у європейський науково-освітній простір, побудований на засадах Болонської декларації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У період реформації української системи освіти великого значення набуває вивчення педагогічних надбань інших країн, зокрема, особливості організації навчання обдарованих школярів та студентської молоді стали об'єктом досліджень вітчизняних науковців Н. Козак, Н. Ничкало, Н. Ферсе, Л. Чухно та інших.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз можливості творчої інтерпретації позитивних надбань німецької педагогіки в галузі сприяння розвитку обдарованої особистості в системі освіти сучасної України.

Виклад основного матеріалу.

Як відомо, соціальний розвиток держави залежить від росту творчого потенціалу та здорової системи цінностей її громадян. Саме тому пріоритетною є потреба у вихованні нового українського громадянина. В останні роки в країні значно активізувалась увага до багатоаспектних питань організації роботи з обдарованими дітьми та молоддю. Слід також додати, що Україна, як і Німеччина, керується принципами комплексної програми пошуку, навчання й виховання обдарованої молоді (в Україні – «Творча обдарованість», у Німеччині – «Begabtenförderungsprogramm»), покликаною надати допомогу у створенні інтелектуально розвинутого, психологічно здорового й високоморального молодого покоління нації. Однак для більш ефективної української освітньої політики щодо обдарованих необхідно спиратися на позитивний зарубіжний досвід минулого в цій галузі.

З'ясовано, що головні завдання освітньої стратегії Німеччини щодо роботи з обдарованою молоддю, впроваджені в українській державній політиці із вищезазначеного питання, а саме:

- створення загальнодержавної бази обдарованих дітей та молоді й ефективної системи моніторингу;
- забезпечення оптимальних психологічних і соціальних умов для розвитку обдарованої особистості у навчальний і позанавчальний час;
- розробка ефективних діагностичних методик виявлення обдарованості;
- обов'язкове врахування культурних та історичних особливостей певного регіону в роботі з обдарованою особистістю.

Сьогодні не втратили своєї актуальності праці німецьких науковців Г. Праузе та Й. Фенда, що стосуються вивчення соціальних умов, необхідних для розвитку обдарованої особистості: суспільно-політичних ризиків, культурної адаптації тощо.

Актуальним є й визначене педагогами та психологами Німеччини другої половини ХХ століття коло критеріїв, за якими обирали обдаровану особистість, а саме: високий інтелектуальний розвиток, хороша пам'ять, творче мислення, гнучкий склад розуму, нестандартний підхід до вирішення проблеми, моральна стійкість, відповідальність, висока самоорганізація, соціальна мобільність, високий рівень мотивації тощо.

Свого творчого використання в сучасних українських умовах потребують наукові ідеї та практичні розробки багатьох німецьких учених досліджуваного періоду, зокрема погляди К. Хеллера на природу здібностей людини й застосування психосоціального підходу у вивченні феномена обдарованості [3, с. 239].

Слід звернути увагу й на те, що в сучасній українській державі особливого значення набувають комплексні моделі обдарованості, створені Ф. Мьонксом («триадова модель»), К. Вічерковскі і Т. Прадо («спіраль розчарувань»), які сприяють розробці стратегії виховання для кожної окремої особистості з особливими здібностями, спрямованої на подолання психологічних труднощів, втрати мотивації, негативного впливу макро- і мікросередовища тощо[4, с. 21-24].

На позитивну оцінку заслуговують погляди А. Вітман і К. Фішера [2; 5] щодо змісту навчання обдарованої молоді в умовах науково-технічного й інформаційного прогресу, зокрема поєднання його теоретичної та практичної складової. Творчої інтерпретації та адаптації до сучасних вітчизняних умов потребує обґрунтована німецькими науковцями двокомпонентна (інформативна та дієва) структура змісту освіти дає можливість досягти оптимального балансу між засвоєнням інформації і розвитком особистості в процесі самостійної творчої діяльності.

Переосмислення і подальшого використання вимагають розроблені у Східній Німеччині в 50-70х роках ХХ століття принципи диференціації та індивідуалізації навчання обдарованих учнів і студентів. У цьому аспекті доцільно зауважити на великій ролі створених на території колишньої НДР мережі спеціальних освітніх закладів для навчання здібної молоді, а саме: спортивних, мистецьких і російських дипломатичних шкіл, політехнічних

інститутів тощо. Наразі українські педагоги також приділяють багато уваги питанню профільного навчання та профорієнтації молодого покоління, що сприятиме вихованню нової генерації фахівців та формуванню в них стійкої соціальної мотивації і зміцнення професійної компетентності.

Подальшого вивчення вимагає також діяльність найрізноманітніших видів позанавчальних установ для обдарованих учнів і студентів, що були започатковані в Німеччині другої половини ХХ століття, як, наприклад, «літня академія», що ствердилася у 80-ті роки в колишній ФРН, головна цінність якої полягає в її комплексному характері, оскільки в «літніх академіях» використовуються різні види нетрадиційних уроків, конкурси, турніри, змагання тощо.

Доцільно ствердити, що сьогодні в період реформування української системи освіти обдарованої молоді з урахуванням ефективного досвіду Німеччини минулих років усе більшого поширення набувають принципи роботи з обдарованою особистістю, які постійно вдосконалювалися, а саме:

- принцип організації роботи з обдарованою молоддю в діяльності;
- принцип логічного поєднання та наступності навчальної та наукової діяльності;
- принцип творчості, що відтворює необхідність виявлення креативних можливостей обдарованої особистості у вирішенні проблем пошукового характеру та полягає в застосуванні ефективних прийомів стимулювання творчої активності;
- принцип рівності шансів для обдарованих незалежно від їхнього віку, походження, соціального статусу, матеріальних умов і стану здоров'я.

Активної реалізації та запровадження у вітчизняний навчальний процес потребують також деякі принципи цієї діяльності у Німеччині, що значно збагатили б практичне значення роботи з українською обдарованою молоддю, а саме: принцип мультимодального й мультиметодичного підходу, що полягає у виборі різних педагогічних та дидактичних прийомів організації роботи з обдарованою молоддю в аудиторний та позааудиторний час, нетрадиційних форм та оптимальному відборі змісту навчання, а також принцип варіативності, сутність якого полягає у відході викладача від традиційної одноманітної подачі матеріалу у відповідності до позитивних змін в особистісному розвитку обдарованих.

У сучасних умовах потребують удосконалення й деякі нові для української системи навчання форми роботи з обдарованою молоддю, що були науково обґрунтовані та апробовані в реальних навчальних умовах німецькими дослідниками. До них можна віднести Інтернет-олімпіаду, Інтернет-вітрину, он-лайн-конференцію, майстер-клас тощо.

Узагалі, ефективність організації навчання обдарованої молоді залежить від вибору оптимальних методів роботи. Дієву допомогу у їх

визначенні може надати вивчення і творче використання педагогічно цінної спадщини Німеччини в цій галузі.

В останні роки накреслені й позитивні тенденції щодо внеску приватного сектору в розробку змісту та напрямів роботи з обдарованими учнями й студентами в Україні. ФРН має багату традицію залучення приватної ініціативи до підтримки обдарованих, а створена в межах досліджуваного періоду мережа приватних фондів спирається на багаторічний досвід своєї діяльності. В Україні у 2008 році було створено приватний Фонд імені Пінчука, що здійснює багатоаспектну підтримку обдарованої молоді, зокрема виділяє кошти на навчання за кордоном та фінансує індивідуальні проекти учнів, студентів і молодих науковців.

Отже, використання педагогічно цінної спадщини Німеччини в галузі роботи з обдарованою молоддю, зокрема творча адаптація до актуальних національних умов наукових поглядів провідних німецьких дослідників, сприятиме поліпшенню змісту освіти обдарованої особистості й удосконаленню української системи освіти учнів і студентів з особливими здібностями в цілому.

Висновки. Аналіз педагогічної літератури, навчальних планів та офіційних документів дозволяє стверджувати, що теоретично обґрунтовані й практично перевірені аспекти роботи з обдарованою особистістю досить успішно знаходять своє використання і в сучасних умовах реформування середньої та вищої освіти України.

Література:

1. Fend H. *Sozialer Wandel in Erziehungsbedingungen und Mentalitäten der Lehrerschaft von den 60er zu den 80er Jahren. Eine Pädagogen-Generation zieht Bilanz* / H. Fend. – Hamburg, 1988. – 346 S.
2. Fischer C. *Begabtenförderung und Montessori-Pädagogik* / C. Fischer // H. Ludwig, C. Fischer, R. Fischer. *Montessori-Pädagogik in Deutschland*. – Münster, 2002. – S. 335 – 342.
3. Heller K. A. *Erkennen und Fördern hochbegabter Kinder und Jugendlicher* / K. A. Heller // *Lebendige Psychohygiene* / Kretz H. – München, 1996. – S. 239 – 246.
4. Mönks F. J. *Unser Kind ist hochbegabt. Ein Leitfaden für Eltern und Lehrer (3. Aufl.)* / F. J. Mönks, I. H. Ypenberg. – München, Basel, 2000. – 64 S.
5. Wittman A. J. *Hochbegabtenberatung. Theoretische Grundlagen und empirische Analysen*. – Göttingen, 2003. – 283 S.